

Komunikacja oraz współdziałanie nauczycieli i rodziców w świetle badań sondażowych¹

Communication and cooperation between teachers and parents in the light of surveys

DOI 10.25951/4076

Wprowadzenie

Dom rodzinny i placówka edukacyjna dziecka są dwoma podstawowymi środowiskami, które kształtują wychowanka. Wzajemne wsparcie, wspólna strategia działań, wzajemne dopełnianie się pozwalają dziecku nie tylko dostrzec, że jest ono zauważane, że jego problemy są ważne dla dorosłych, ale także pozwalają na jego wszechstronny rozwój. Rodzice są skarbnicą wiedzy o swoim dziecku, o jego funkcjonowaniu, które niejednokrotnie jest zupełnie różne od tego w szkole. Dlatego tak ważna jest wzajemna wymiana informacji, pomoc i współpraca w działaniach, które pozwolą na wsparcie dziecka nie tylko w jego brakach, dysfunkcjach, ale także w odniesionych przez nie sukcesach.

W literaturze przedmiotu możemy odnaleźć wiele podziałów form współpracy (por. m.in.: Babiuch 2002; Janke 2009; Konieczna 2009; Łobocki 1985; Mendel 2007; Nowosad 2004). Jednak z reguły sprowadzają się one do trzech form zaproponowanych przez Mieczysława Łobockiego (1985), tj. kontaktów indywidualnych, grupowych oraz działań na rzecz szkoły i klasy. Formy te stanowiły punkt odniesienia dla niniejszych badań. Analizując literaturę możemy także dostrzec wiele podziałów form komunikacji medialnej. Podziały dokonywane są np. ze względu na formę kontaktu (jednostronna, interaktywna), interaktywność (syn-

¹ Badania przeprowadzono w ramach projektu finansowanego ze środków projektu BSTP 2013-2014/I, realizowanego w Akademii Pedagogiki Specjalnej im. M. Grzegorzewskiej w Warszawie.

chroniczna, asynchroniczna), nadawcę i odbiorcę (one-to-one, one-to-many, many-to-many (Jensen, Helles 2011 za: Helles 2013). Na potrzeby pracy przyjęto podział ze względu na formę kontaktu i wyróżniono komunikację jednostronną, interaktywną asynchroniczną oraz interaktywną synchroniczną.

Założenia metodologiczne

W prezentowanych badaniach spośród nauczycieli i rodziców ze szkół podstawowych z województwa mazowieckiego i lubelskiego, wśród których były prowadzone szersze badania², wyłoniono grupę respondentów z placówek zlokalizowanych w miastach. Taki dobór próby podyktowany jest większymi możliwościami dostępu do środków komunikacji medialnej, która umożliwia dotarcie do większego grona rodziców, niejednokrotnie mocno zapracowanych, nie mających czasu lub możliwości stawienia się w szkole na wyznaczone spotkania, oraz wzrostem znaczenia technologii informacyjno-komunikacyjnych na rynku (por. m.in.: Szymczak 2011; Samsung 2019).

Badania ukierunkowano na poszukiwanie odpowiedzi na następujące pytania:

1. Jaki jest cel kontaktów rodziców i nauczycieli?
2. Od czego zależy częstość wzajemnych kontaktów rodziców i nauczycieli?
3. W jakich formach współpracy i wymiany informacji uczestniczą rodzice?
4. W jaki sposób przekazywane są informacje o uczniu?
5. Jak oceniana jest rola formy wymiany informacji?

Sposób opracowania wyników

Wyniki opracowano na podstawie opisu statystycznego badanej próby – częstości badanych cech ujętych jakościowo oraz mediany dla cech ujętych porządkowo. W badaniach zastosowano pięciostopniową skalę nasilenia cech, której kolejne wartości liczbowe (1–5) były opisywane przy pomocy etykiet, np. *zawsze, bardzo często, czasami, rzadko, nigdy, znacząco zwiększa, umiarkowanie zwiększa, nie ma wpływu, umiarkowanie zmniejsza, znacząco zmniejsza*.

² Badania miały na celu diagnozę środowiska nauczycieli i rodziców pod kątem wykorzystywania różnych form komunikacji, w tym medialnych, w celu wzajemnej współpracy i wymiany informacji.

W tak skonstruowanej skali trudno jest uznać za spełniony warunek równych jednostek pozwalających na potraktowanie jej jako skali typu Likerta (Bedyńska, Brzezicka, Cypryańska 2013, s. 38). Subiektywna ocena odległości skłania autorkę do potraktowania tego wymiaru jako skali porządkowej i zastosowania testów nieparametrycznych. W celu oszacowania różnic między grupami wykorzystano test rang *U* Manna-Whitneya.

Kafeterie odpowiedzi zostały pogrupowane według wyróżnionych form współpracy i wymiany informacji, wyłoniono trzy kategorie form tradycyjnych i trzy kategorie form medialnych. Do tradycyjnych zostały zaliczone formy: indywidualne (np. spotkania indywidualne, notatki w dzienniczku, korespondencja tradycyjna, wizyty domowe, wgląd czy też udostępnianie teczek z kartami pracy, konsultacje), grupowe (np. spotkania robocze – wywiadówki, spotkania nieformalne, zbieranie opinii, spotkania z ekspertem, prelekcje, lekcje pokazowe, szkolenia) oraz prace na rzecz szkoły i klasy (współorganizowanie kół zainteresowań, wycieczek szkolnych, czasu wolnego, pomoc w przygotowaniu pomocy dydaktycznych, dbałości o wygląd klasy czy organizacji czasu wolnego uczniów). Do medialnych zaliczono formy komunikacji: jednostronnej (np. strona internetowa szkoły, gazetka szkolna, newsletter), interaktywne asynchroniczne (np. korespondencja e-mail, korespondencja z wykorzystaniem wiadomości sms, e-dziennik, fora internetowe, portale) oraz interaktywne synchroniczne (np. rozmowy telefoniczne, czaty, komunikatory). Z tak skategoryzowanych kafeterii odpowiedzi zostały wyliczone mediany i na ich podstawie dokonano opisu i wnioskowania statystycznego.

Obliczenia zostały wykonane w programie IBM SPSS Statistica.

Grupa badawcza

Do badań wyłoniono grupę 122 nauczycieli (113 kobiet i 9 mężczyzn) oraz 459 rodziców uczniów (362 kobiety i 84 mężczyzn, 13 osób nie podało płci) szkół podstawowych województwa mazowieckiego i lubelskiego. Najmłodszy nauczyciel miał 24 lata, a najstarszy – 64 ($M = 44,32$; $SD = 9,092$). Z kolei najmłodszy rodzic był w wieku 26 lat, a najstarszy – 62 ($M = 37,93$; $SD = 5,222$).

Wyniki badań

Prezentowane w tej części artykułu wyniki badań są zgodne z kolejnością postawionych pytań badawczych. Zestawienia uzyskanych wartości nasilenia cechy od 1 do 5 w tabelach w obrębie poszczególnych odpowiedzi zostały podane jako wartości procentowe.

Z przeprowadzonych analiz wynika, że nauczyciele najczęściej kontaktują się z rodzicami w sprawach wychowawczych oraz informowania o postępach w nauce ich dziecka (Mediana = 5), nieco rzadziej, ale prawie równie często zwracają się do rodziców z prośbą o pomoc w organizacji zajęć, wyjść czy imprez okolicznościowych oraz w celu przekazania rodzicom wskazówek dotyczących pracy z dzieckiem (Mediana = 4). Rodzice także w głównej mierze za cel kontaktów nauczycieli z opiekunami wskazują sprawy wychowawcze czy przekazanie informacji o uczniu, jednak w ich ocenie robią to z mniejszą częstością (Mediana = 4). Podobnie niżej oceniają częstość zwracania się z prośbą o pomoc czy o udzielenie wskazówek (Mediana = 4). Wyniki badań przedstawione są w tabeli 1.

Tabela 1. Cel kontaktów³

	Nasilenie cechy	Sprawy wychowawcze	Pomoc w organizacji zajęć, wyjść, zabaw, imprez okolicznościowych	Informacje o postępach dziecka w nauce	Wskazówki dotyczące pracy z dzieckiem	Pomoc w przygotowaniu narzędzi dydaktycznych	Przekazanie informacji na temat metod i programów nauczania	Nawiązanie bliższych kontaktów w celu lepszej współpracy	Inne
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Nauczyciele	1	0,8	4,1	2,5	2,5	21,3	9,8	4,9	4,9
	2	0,8	3,3	2,5	4,9	25,4	16,4	13,1	1,6
	3	9,0	18,9	7,4	22,1	27,9	29,5	29,5	3,3
	4	27,9	40,2	31,1	36,1	4,9	16,4	23,8	0,8
	5	53,3	22,1	46,7	26,2	3,3	13,1	10,7	0,8
	mediana	5,00	4,00	5,00	4,00	2,00	3,00	3,00	–
	dominanta	5	4	5	4	3	3	3	–

³ Stwierdzeniom przyznawano punkty następująco: *zawsze* – 5 punktów, *bardzo często* – 4 punkty, *czasami* – 3 punkty, *rzadko* – 2 punkty, *nigdy* – 1 punkt.

1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Rodzice	1	4,6	8,1	2,0	9,2	19,6	19,4	15,7	8,9
	2	7,8	13,7	2,8	11,3	19,8	19,4	17,0	1,1
	3	25,3	28,8	17,4	24,2	17,0	17,4	16,6	0,7
	4	18,5	12,4	30,3	14,6	4,6	4,6	7,0	0,2
	5	26,1	11,5	37,3	10,7	1,7	4,1	5,0	0,4
	mediana	4,00	3,00	4,00	3,00	2,00	2,00	2,00	–
	dominanta	5	3	5	3	2	1 ^a	2	–

^a – istnieje wiele wartości modalnych, podano wartość najmniejszą

Źródło: badania własne.

Analiza cech testem rang *U* Manna-Withneya pozwoliła na wykazanie istotnych statystycznie różnic pomiędzy rodzicami i nauczycielami przy ocenie celu kontaktów. Istotne statystycznie różnice dostrzeżono w przypadku odpowiedzi: sprawy wychowawcze $Z = -6,472; p < 0,05$ (istotność asymptotyczna, dwustronna) ($MrangN = 205,49^4; MrangR = 191,32^5$); pomoc w organizacji zajęć, wyjść, imprez okolicznościowych $Z = -6,139; p < 0,05$ ($MrangN = 290,31; MrangR = 205,03$); przekazanie informacji o postępach ucznia $Z = -2,350; p < 0,05$ ($MrangN = 289,55; MrangR = 254,01$); udzielenie wskazówek dotyczących pracy z uczniem $Z = -5,889; p < 0,05$ ($MrangN = 275,16; MrangR = 196,71$); przekazanie informacji dotyczących metod i programów nauczania $Z = -5,608; p < 0,05$ ($MrangN = 254,79; MrangR = 183,90$) oraz nawiązanie bliższych kontaktów, lepszego wzajemnego poznania się $Z = -5,687; p < 0,05$ ($MrangN = 243,32; MrangR = 172,38$). Wyniki w grupie nauczycieli są znacznie wyższe niż w grupie rodziców.

Zarówno nauczyciele, jak i rodzice zostali poproszeni o wypowiedzenie się, od czego ich zdaniem zależy częstość kontaktów rodzic – nauczyciel. Obie grupy bardzo podobnie oceniły czynniki wpływające na częstość kontaktów rodzic – nauczyciel (tabela 2).

Analiza testem rangowym *U* Manna-Whitneya wykazała różnice pomiędzy grupami w kwestii oceny czynników warunkujących częstość kontaktów. Istotne statystycznie różnice odnotowano w przypadku odpowiedzi: inicjatywa nauczyciela ($Z = -2,342; p < 0,05; MrangN = 270,95; MrangR = 238,70$); problemy wychowawcze ($Z = -3,824; p < 0,05; MrangN = 276,02; MrangR = 223,48$) oraz formy kontaktów ($Z = -5,634; p < 0,05; MrangN = 226,09; MrangR = 159,66$). Wyniki w grupie nauczycieli są znacznie wyższe niż w grupie rodziców.

⁴ MrangN – średnia ranga w grupie nauczycieli.

⁵ MrangR – średnia ranga w grupie rodziców.

Tabela 2. Czynniki warunkujące częstotliwość kontaktów

	Nasilenie cechy	Inicjatywy nauczyciela	Inicjatywy rodzica	Potrzeby edukacyjne dziecka	Problemy wychowawcze	Formy kontaktów	Inne
Nauczyciele	1	0,0	0,0	0,0	0,0	1,6	4,1
	2	0,0	6,6	0,0	0,0	2,5	1,6
	3	10,7	29,5	17,2	10,7	29,5	0,8
	4	53,3	45,9	48,4	47,5	36,1	9,8
	5	33,6	16,4	31,1	37,7	10,7	0,0
	mediana	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	1,00
	dominanta	4	4	4	4	4	1
Rodzice	1	1,3	1,1	0,7	6,1	12,2	0,9
	2	3,7	2,6	3,5	4,6	9,8	1,3
	3	13,5	22,0	16,8	13,9	15,0	1,1
	4	39,0	35,1	38,1	29,4	14,4	0,7
	5	23,7	17,6	22,2	23,3	4,6	13,7
	mediana	4,00	4,00	4,00	4,00	3,00	1,00
	dominanta	4	4	4	4	3	1

Źródło: badania własne.

Obie grupy respondentów zostały poproszone o wskazanie form kontaktów i współpracy, w jakich uczestniczą rodzice uczniów.

Analiza zebranych danych pozwala stwierdzić, że rodzice znacznie rzadziej wskazywali, że ich kontakt ogranicza się do dość okazjonalnych kontaktów indywidualnych, konsultacji z nauczycielem (Mediana = 1,5). Z kolei nauczyciele uważają, że rodzice z reguły czasami biorą udział w kontaktach indywidualnych (różnego rodzaju konsultacjach, w tym pedagogicznych) (Mediana = 3). Zarówno rodzice, jak i nauczyciele stwierdzili, że prawie co 4 badany rodzic rzadko podejmuje działania na rzecz szkoły czy klasy bądź nigdy nie podejmuje takich działań. Wyniki przedstawione są w tabeli 3.

Analiza testem *U* Manna-Whitneya nie wykazała różnic istotnych statystycznie jedynie w obrębie kategorii działań podejmowanych przez rodziców na rzecz szkoły czy klasy. Pozostałe wyniki są istotne statystycznie. Nauczyciele, w porównaniu z rodzicami, uzyskali wyższe wyniki w kwestii kontaktów indywidualnych ($Z = -6,423$; $p < 0,05$; $MrangN = 266,38$; $MrangR = 182,22$);

Tabela 3. Formy współpracy i kontaktów, w których uczestniczą rodzice

	Mediana	Formy tradycyjne			Formy medialne	
		indywidualne	grupowe	na rzecz szkoły	asynchroniczna	synchroniczna
Nauczyciele	1	15,6	18,9	23,8	37,7	57,4
	1,5	5,7	4,9	13,9	15,6	0,0
	2	9,8	17,2	27,9	8,2	7,4
	2,5	7,4	7,4	8,2	4,1	0,8
	3	24,6	16,4	9,8	2,5	5,7
	3,5	4,9	1,6	2,5	0,0	0,0
	4	8,2	17,2	2,5	4,9	4,9
	4,5	1,6	0,8	0,0	0,8	0,0
	5	4,1	6,6	1,6	0,8	4,1
	mediana	3,00	2,50	2,00	1,00	1,00
	dominanta	3,0	1,0	2,0	1,0	1,0
Rodzice	1	27,0	41,8	27,7	52,3	58,0
	1,5	9,6	5,0	0,2	4,6	0,0
	2	13,9	11,3	24,2	4,4	3,7
	2,5	5,0	1,3	0,2	0,4	0,0
	3	6,5	8,3	17,9	0,9	1,7
	3,5	0,2	0,2	0,7	0,4	0,0
	4	1,5	1,3	5,2	0,9	0,9
	4,5	0,4	0,4	0,7	0,0	0,0
	5	2,2	3,5	4,4	1,1	0,4
	mediana	1,50	1,00	2,00	1,00	1,00
	dominanta	1,0	1,0	1,0	1,0	1,0

Źródło: badania własne.

grupowych ($Z = -7,485$; $p < 0,05$; $MrangN = 298,71$; $MrangR = 199,32$); asynchronicznych ($Z = -5,537$; $p < 0,05$; $MrangN = 239,29$; $MrangR = 181,48$) i synchronicznych ($Z = -4,540$; $p < 0,05$; $MrangN = 226,14$; $MrangR = 188,72$).

Badani nauczyciele uważają, że bardzo często przekazują rodzicom informację o sukcesach, postępach w nauce ich dziecka w trakcie różnego rodzaju form kontaktów indywidualnych oraz grupowych (Mediana = 4). Zupełnie inaczej przekaz informacji o osiągnięciach i sukcesach dzieci oceniają rodzice. Uważają, że nauczyciele bardzo często informują ich o tym jedynie w trakcie różnego rodzaju form kontaktów grupowych (Mediana = 4). Obie grupy badanych

twierdzą, że nauczyciel praktycznie nie przekazuje tego typu informacji z wykorzystaniem form komunikacji medialnej (mediana na poziomie 1 i 2). Dane na ten temat umieszczone są w tabeli 4.

Tabela 4. Formy przekazu informacji o sukcesach, osiągnięciach ucznia udzielanych przez nauczycieli rodzicom

	Mediana	Formy tradycyjne			Formy medialne	
		indywidualne	grupowe	jednostronna	asynchroniczna	synchro- niczna
Nauczyciele	1	10,7	3,3	25,4	59,0	60,7
	1,5	0,8	0,8	9,8	0,0	0,0
	2	4,1	0,0	14,8	4,9	3,3
	2,5	0,8	2,5	6,6	1,6	0,8
	3	26,2	18,0	4,9	8,2	13,1
	3,5	4,9	12,3	3,3	0,0	0,0
	4	28,7	29,5	4,1	0,8	5,7
	4,5	5,7	7,4	0,0	0,0	0,0
	5	17,2	22,1	2,5	4,9	5,7
	mediana	4,00	4,00	2,00	1,00	1,00
	dominanta	4,0	4,0	1,0	1,0	1,0
Rodzice	1	32,9	0,2	45,8	59,0	61,4
	1,5	0,0	0,7	5,2	0,4	0,4
	2	11,3	1,5	4,1	1,5	1,5
	2,5	0,7	3,9	2,6	0,0	0,0
	3	19,2	24,0	3,7	3,3	1,3
	3,5	0,2	15,7	0,4	0,2	0,0
	4	7,8	17,6	0,9	1,3	1,1
	4,5	0,0	4,8	0,2	0,2	0,0
	5	11,5	29,8	2,0	3,9	0,4
	mediana	2,00	4,00	1,00	1,00	1,00
	dominanta	1,0	5,0	1,0	1,0	1,0

Źródło: badania własne.

Porównania form przekazu informacji o sukcesach uczniów przez nauczycieli rodzicom dokonano za pomocą testu różnic między dwiema grupami niezależnymi *U* Manna-Whitneya i zauważono różnice istotne statystycznie w obrębie form wymiany informacji: indywidualnej, jednostronnej, asynchronicznej i synchronicznej (tabela 5).

Tabela 5. Porównanie form przekazu informacji o sukcesach ucznia udzielanych przez nauczycieli rodzicom

Formy wymiany informacji	Nauczyciele			Rodzice			U Manna-Whitneya	Z	Poziom istotności*
	N	Średnia ranga	Suma rang	N	Średnia ranga	Suma rang			
Indywidualne	121	331,81	40 149,50	384	228,17	87 615,50	13 695,500	-7,009	0,000
Grupowe	117	286,74	33 549,00	451	283,92	128 047,00	26 121,000	-0,170	0,865
Jednostronna	87	244,66	21 285,50	298	177,92	53 019,50	8 468,500	-5,673	0,000
Asynchroniczna	97	224,47	21 774,00	321	204,98	65 797,00	14 116,000	-2,083	0,037
Synchroniczna	109	245,79	26 791,50	304	193,09	58 699,50	12 339,500	-6,598	0,000

* Istotność asymptotyczna (dwustronna)

Źródło: badania własne.

Wyniki w grupie nauczycieli są znacznie wyższe niż w grupie rodziców.

Dzięki analizie danych o formie przekazu informacji o problemach ucznia w nauce i zachowaniu możemy dostrzec, że nauczyciele twierdzą, że bardzo często informacje te przekazują poprzez różnego rodzaju formy przekazu indywidualnego (27% wartości na poziomie mediany 4). Natomiast rodzice są odmiennego zdania (tylko 7,8% wartości na poziomie mediany 4). Co ciekawe, najwięcej respondentów zarówno w grupie rodziców, jak i nauczycieli twierdzi, że tego typu informacje są czasami przekazywane poprzez grupowe formy kontaktów (zebrania robocze – np. wywiady, spotkania nieformalne) (tabela 6).

Tabela 6. Formy przekazu informacji o problemach w nauce i zachowaniu ucznia udzielanych przez nauczycieli rodzicom

	Mediana	Formy tradycyjne			Formy medialne	
		indywidualne	grupowe	jednostronna	asynchroniczna	synchroniczna
Nauczyciele	1	15,6	2,5	57,4	62,3	64,8
	1,5	0,0	0,8	2,5	0,0	0,0
	2	9,8	3,3	2,5	4,1	2,5
	2,5	0,0	3,3	0,0	0,0	0,0
	3	20,5	19,7	2,5	3,3	10,7
	3,5	3,3	10,7	0,0	1,6	0,0
	4	27,0	17,2	1,6	0,8	2,5
	4,5	4,1	10,7	0,0	0,8	0,0
	5	17,2	25,4	1,6	1,6	5,7
	mediana	3,50	4,00	1,00	1,00	1,00
	dominanta	4,0	5,0	1,0	1,0	1,0
Rodzice	1	34,2	2,8	51,9	60,1	60,8
	1,5	4,4	0,9	3,3	0,0	0,0
	2	8,5	3,1	2,2	1,1	2,0
	2,5	2,0	5,9	2,2	0,7	0,0
	3	13,5	25,3	1,5	2,0	1,5
	3,5	2,0	10,2	0,0	0,0	0,0
	4	7,8	16,3	0,2	0,9	0,7
	4,5	0,2	4,4	0,0	0,0	0,0
	5	10,0	28,1	1,7	3,5	0,7
	mediana	2,00	4,00	1,00	1,00	1,00
	dominanta	1,0	5,0	1,0	1,0	1,0

Źródło: badania własne.

Analiza testem rangowym *U* Manna-Whitneya wykazała różnice istotne statystycznie pomiędzy grupami w kwestii oceny formy przekazu informacji o problemach edukacyjnych i wychowawczych ucznia w kategorii form komunikacji indywidualnej ($Z = -6,286$; $p < 0,05$; $MrangN = 319,80$; $MrangR = 227,43$) i synchronicznej ($Z = -4,900$; $p < 0,05$; $MrangN = 230,59$; $MrangR = 194,05$). Wyniki w grupie nauczycieli są znacznie wyższe niż w grupie rodziców.

Respondenci mieli także za zadanie ocenić rolę form wymiany informacji. W tym celu zostali poproszeni o wyrażenie opinii na temat tego, jak zastosowana forma współdziałania, wymiany informacji wpływa na częstość kontaktów z nauczycielami. Największa grupa rodziców stwierdziła, że różnego rodzaju formy kontaktów indywidualnych (27,9% wyników na poziomie wartości mediany 4), jak i grupowych (28,7% wyników na poziomie wartości mediany 4) umiarkowanie zwiększają częstość kontaktów rodziców i nauczycieli. Z kolei, w ocenie nauczycieli, forma kontaktu nie ma wpływu na częstość kontaktów (mediana na poziomie 3) (tabela 7).

Tabela 7. Zastosowana forma a częstość kontaktów⁶

	Mediana	Formy tradycyjne			Formy medialne	
		indywidualne	grupowe	jednostronna	asynchroniczna	synchroniczna
1	2	3	4	5	6	7
Nauczyciele	1	1,6	2,5	2,5	4,9	5,7
	1,5	0,0	0,8	0,8	0,0	0,0
	2	3,3	3,3	0,8	3,3	1,6
	2,5	3,3	1,6	4,1	0,0	0,0
	3	19,7	26,2	25,4	38,5	51,6
	3,5	21,3	4,9	13,9	4,9	0,0
	4	27,9	28,7	10,7	16,4	18,0
	4,5	4,1	10,7	3,3	0,8	0,0
	5	12,3	15,6	2,5	2,5	7,4
	mediana	3,50	4,00	3,00	3,00	3,00
	dominanta	4,0	4,0	3,0	3,0	3,0

⁶ Stwierdzeniom: *znacząco zwiększa* przyznano 5 punktów, *umiarkowanie zwiększa* – 4 punkty, *nie ma wpływu* – 3 punkty, *umiarkowanie zmniejsza* – 2 punkty, *znacząco zmniejsza* – 1 punkt.

1	2	3	4	5	6	7
Rodzice	1	5,2	8,5	2,6	5,0	4,4
	1,5	0,4	0,0	0,0	0,0	0,0
	2	3,9	7,8	3,3	4,1	3,5
	2,5	0,2	0,0	2,0	0,4	0,4
	3	29,6	26,6	29,8	37,3	41,4
	3,5	0,7	0,7	7,8	0,7	0,2
	4	18,1	26,6	6,3	11,5	7,8
	4,5	1,5	0,4	2,0	0,0	0,0
	5	11,3	19,8	5,2	7,4	3,5
	mediana	3,00	4,00	3,00	3,00	3,00
	dominanta	3,0	3,0 ^a	3,0	3,0	3,0

^a – istnieje wiele wartości modalnych, podano wartość najmniejszą

Źródło: badania własne.

Analiza testem rangowym *U* Manna-Whitneya wykazała różnice istotne statystycznie pomiędzy grupami w kwestii oceny częstości kontaktów w zależności od zastosowanych form w kategorii komunikacji indywidualnej ($Z = -2,429$; $p < 0,05$; $MrangN = 244,50$; $MrangR = 212,11$) i synchronicznej ($Z = -2,370$; $p < 0,05$; $MrangN = 211,18$; $MrangR = 185,65$). Podobnie jak w przypadku innych zauważonych istotnie statystycznie różnic, tak i tutaj możemy stwierdzić, że wyniki w grupie nauczycieli są znacznie wyższe niż w grupie rodziców.

Respondenci mieli również możliwość wypowiedzenia się na temat roli mediów i ich wpływu m.in. na komunikację i kontakt z nauczycielem, czy możliwość poszerzenia wiedzy przez uczniów (tabela 8). Obie grupy badanych wyraziły opinię, że wykorzystanie mediów znacząco wpływa na przepływ informacji i szybkość podejmowanych działań (Mediana = 5). Niewielkie różnice w zastosowaniu mediów dostrzegamy w ocenie współpracy nauczycieli i rodziców. Większość nauczycieli ocenia ten wpływ na poziomie *umiarkowanie zwiększa*, z kolei 39,4% rodziców ocenia ją na poziomie *znacząco zwiększa*. Rodzice lepiej oceniają wpływ mediów na różnego rodzaju formy współpracy (mediana na poziomie 4–5), nauczyciele mniej entuzjastycznie wypowiadają się na temat jakości współpracy z rodzicami przy zastosowaniu mediów (np. poczty elektronicznej, komunikatorów).

Tabela 8. Ocena wpływu mediów na jakość współpracy szkoły z rodzicami

Nasilenie cechy	Przeptyw informacji	Współpraca szkła – dom	Szybkość podejmowa- nych działań	Dystans między nau- czycielami i rodzicami	Postępy w nauce	Kontrola rodzicielska	Pomoc w nauce	Nadabianie zaległości przez ucznia	Rozwijanie zaintereso- sowań ucznia	Poszerzenie wiedzy o ofercie edukacyjnej dla ucznia	Zaangażowanie rodzi- ców w życie szkoły	Zacieśnianie kontak- tów szkła – dom	Lepsze poznanie ucznia i jego potrzeb	Inne
1	1,6	0,8	0,8	9,0	0,8	0,0	0,0	0,0	0,8	0,0	1,6	0,8	0,8	0,0
2	1,6	3,3	0,8	23,8	0,8	1,6	2,5	0,8	0,8	0,8	0,8	2,5	0,0	0,0
3	8,2	14,8	18,9	30,3	36,9	14,8	25,4	18,9	34,4	20,5	27,0	27,9	25,4	4,1
4	33,6	36,1	27,0	16,4	32,0	34,4	40,2	41,8	32,0	37,7	32,8	35,2	36,1	1,6
5	41,0	28,7	35,2	3,3	6,6	31,1	11,5	13,9	9,8	17,2	16,4	13,9	13,1	1,6
mediana	4,00	4,00	4,00	3,00	3,50	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	-
dominanta	5	4	5	3	3	4	4	4	3	4	4	4	4	-
1	3,5	3,1	2,6	17,0	1,5	2,4	2,6	2,6	1,5	2,0	2,2	2,4	2,8	0,7
2	2,0	2,2	1,1	9,8	2,2	1,5	1,1	1,7	2,0	1,1	0,9	1,5	1,3	0,9
3	8,3	9,6	8,9	21,6	22,7	9,6	15,5	13,5	25,5	19,6	18,7	17,4	21,1	4,8
4	19,0	20,0	18,5	8,3	22,0	20,3	24,4	22,7	18,3	22,7	24,4	25,1	21,1	1,5
5	46,6	39,4	40,5	9,6	22,2	39,2	26,1	28,3	19,8	21,6	21,1	20,7	21,4	3,3
mediana	5,00	5,00	5,00	3,00	4,00	5,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	4,00	-
dominanta	5	5	5	3	3	5	5	5	3	4	4	4	5	-

Źródło: badania własne.

Tabela 9. Porównanie oceny wpływu mediów na jakość współpracy szkoły z rodzicami

Kafeteria odpowiedzi	Nauczyciele			Rodzice			U Manna-Whitneya	Z	Poziom istotności*
	N	Średnia ranga	Suma rang	N	Średnia ranga	Suma rang			
Przeływ informacji	105	221,70	23 278,50	364	238,84	86 936,50	17 713,500	-1,276	0,202
Współpraca szkoła – dom	102	195,56	19 947,50	341	229,91	78 398,50	14 694,500	-2,575	0,010
Szybkość podejmowanych działań	101	193,05	19 498,50	329	222,39	73 166,50	14 347,500	-2,285	0,022
Dystans między nauczycielami i rodzicami	101	206,19	20 825,00	304	201,94	61 390,00	15 030,000	-0,326	0,745
Postępy w nauce	94	175,09	16 458,00	324	219,48	71 113,00	11 993,000	-3,309	0,001
Kontrola rodzicielska	100	196,66	19 666,00	335	224,37	75 164,00	14 616,000	-2,109	0,035
Pomoc w nauce	97	176,49	17 120,00	320	218,85	70 033,00	12 367,000	-3,206	0,001
Nadrabianie zaległości przez ucznia	92	180,09	16 568,00	316	211,61	66 868,00	12 290,000	-2,393	0,017
Rozwijanie zainteresowań ucznia	95	186,09	17 679,00	308	206,91	63 727,00	13 119,000	-1,611	0,107
Poszerzenie wiedzy o ofercie edukacyjnej dla ucznia	93	198,29	18 441,00	307	201,17	61 759,00	14 070,000	-0,222	0,824
Zaangażowanie rodziców w życie szkoły	96	187,59	18 009,00	309	207,79	64 206,00	13 353,000	-1,558	0,119
Zacieśnianie kontaktów szkoła – dom	98	183,54	17 987,00	308	209,85	64 634,00	13 136,000	-2,040	0,041
Lepsze poznanie ucznia i jego potrzeb	92	193,55	17 807,00	311	204,50	63 599,00	13 529,000	-0,833	0,405

* Istotność asymptotyczna (dwustronna)

Źródło: badania własne.

Porównania oceny wpływu mediów na jakość współpracy szkoły z rodzicami dokonano za pomocą testu różnic między dwiema grupami niezależnymi *U* Manna-Whitneya. Uzyskane wyniki zebrano i przedstawiono w tabeli 9.

Analiza testem rangowym *U* Manna-Whitneya wykazała różnice istotne statystycznie pomiędzy grupami w kwestii oceny wpływu mediów na wiele form współpracy nauczycieli z rodzicami (współpracę szkoła – dom, szybkość podejmowania działań, postępy w nauce, nadrabianie zaległości przez ucznia, zacieśnianie kontaktów szkoła – dom). Wyniki w grupie nauczycieli tym razem są znacznie niższe niż w grupie rodziców.

Podsumowanie i wnioski

Z dokonanych analiz wynika, że w ocenie pedagogów i prawnych opiekunów uczniów nauczyciele kontaktują się z rodzicami przede wszystkim w sprawach wychowawczych i w celu przekazania rodzicom informacji o sukcesach edukacyjnych dziecka. Jednak, jak zauważają, bardzo często intensywność kontaktów uzależniona jest od takich czynników, jak: inicjatywa jednej ze stron interakcji, potrzeby edukacyjne czy problemy wychowawcze.

Prezentowane badania wpisują się w nurt badań mówiących o bierności szkolnej rodziców (Nyczaj-Draż 2001; Możdyńska 2011; Lewandowska-Kidoń 2009; Łukasiewicz-Wieleba, Baum, Trzcińska-Król 2014; Bobula 2012; Młynek 2017), choć jak twierdzi Agnieszka Konieczna, „w relacji szkoła–rodzina niemożliwa jest sytuacja braku współpracy. Nawet w warunkach konfliktu dążeń i rozbieżnych strategii działań realizacja wspólnego celu (edukacja, rozwój dziecka) wiąże się z tym, że jakaś część wkładu należy zawsze do jednej i drugiej strony” (Konieczna 2009, s. 349).

Rodzice stwierdzili, że ich współpraca z nauczycielem ogranicza się do dość okazjonalnych kontaktów. Nieco wyżej tę sytuację oceniali nauczyciele. „W zakresie uwarunkowań tego procesu wskazuje się dzisiaj na czynniki osobowościowe, czynniki społeczno-kulturowe, związane ze specyfiką instytucji oświatowych, a przede wszystkim stereotypy i uprzedzenia” (Błasiak 2017, s. 20). Różnice w ocenie współpracy rodziców i nauczycieli mogą być także podyktowane tym, że pedagogom trudno jest zapamiętać wszystkie okoliczności spotkań, ich częstość oraz osoby, z którymi mają styczność w swej pracy pedagogicznej.

Niepokojący jest fakt, że obie grupy badanych wskazały, że informacje o problemach czasami są przekazywane podczas spotkań grupowych. Należy

mieć nadzieję, że są one sygnalizowane tylko podczas tego rodzaju spotkań, a omawiane w trakcie rozmów indywidualnych. „Bardzo istotną zasadą jest dyskrecja, zachowanie w tajemnicy rozmaitych poufnych informacji przekazywanych przez rodziców uczniów i samych uczniów...” (Hernik, Malinowska 2015, s. 7). Warto zwrócić uwagę na ocenę dokonaną przez rodziców i nauczycieli. Nauczyciele znacznie rzadziej w porównaniu z prawnymi opiekunami uczniów wskazywali, że tego typu zachowania występują podczas spotkań grupowych. Już w latach dziewięćdziesiątych Mieczysław Łobocki (1985) pisał, że rozmowa indywidualna pozwala na pochylenie się nad problemami danego ucznia, pozwala na bieżąco wyjaśniać nieporozumienia i wątpliwości, łagodzić napięcia, pomóc w obraniu jednolitych strategii w wychowaniu ucznia. To właśnie podczas spotkań indywidualnych powinny być poruszane kwestie związane z problemami ucznia. Uzyskane przez autorkę artykułu tak różne wyniki w ocenie przekazu informacji mogą wynikać z innej interpretacji pytania przez nauczycieli i rodziców. Dla jednych poruszanie kwestii związanych z przekazywaniem informacji o problemach może oznaczać ogólne kwestie, problemy występujące na tle klasy, inni mogą pod tym hasłem rozumieć indywidualne problemy uczniów, rodziców. Jednak, aby pogłębić ten problem, należałoby przeprowadzić dalsze badania i analizy w tym zakresie. W trakcie spotkań tradycyjnych nauczyciele również przekazują informacje dotyczące postępów i osiągnięć uczniów.

Tradycyjne formy kontaktów (indywidualnych jak i grupowych) są najbardziej popularną formą kontaktów wśród respondentów, i jak zauważają rodzice, zastosowana forma współpracy i wymiany informacji umiarkowanie zwiększa ich intensywność. Z kolei nauczyciele uważają, że nie ma to wpływu na ich częstość. Obie grupy respondentów uważają, że wykorzystanie mediów znacząco wpływa na przepływ informacji i szybkość podejmowanych działań, a jednak są one wykorzystywane w znikomym stopniu. To, w jaki sposób wykorzystujemy narzędzia informacyjno-komunikacyjne, uzależnione jest m.in. od: wieku, płci, posiadanego wykształcenia czy aktywności zawodowej (por. m.in.: *Spółczesność informacyjna...* 2014; *Umiejętności Polaków...* 2013; *World Internet...* 2013; Small, Vorgan 2011), co poniekąd może tłumaczyć otrzymane wyniki. Uzyskany wynik może mieć również związek z tym, że wielu respondentów nie traktuje rozmów telefonicznych jako komunikacji medialnej, zapośredniczonej (Trzcińska-Król, Pilipczuk, Gosk 2015).

Z przeprowadzonych badań i analiz wynika także inna istotna kwestia, a mianowicie przecenianie swoich inicjatyw przez nauczycieli. W porównaniu z opiniami rodziców, uzyskane wyniki w grupie nauczycieli są znacznie wyższe

niż w grupie prawnych opiekunów uczniów. Jedynie w kwestiach związanych z oceną wpływu mediów na jakość współpracy szkoły z rodzicami nauczyciele uzyskali znacznie niższe wyniki. Różnice te są istotne statystycznie. Z drugiej strony trudno jest mówić o zawyżonej samoocenie nauczycieli, skoro większość rodziców sporadycznie uczestniczy w życiu szkoły.

BIBLIOGRAFIA

- Babiuch M. (2002), *Jak współpracować z rodzicami „trudnych” uczniów?*, Warszawa: WSiP.
- Bedyńska S., Brzezicka A., Cypryańska M. (2013), *Od teorii do analizy statystycznej. Jak badać zjawiska psychologiczne?*, w: S. Bedyńska, M. Cypryańska (red.), *Statystyczny drogowskaz. Praktyczne wprowadzenie do wnioskowania statystycznego*, Warszawa: Wydawnictwo Akademickie Sedno, s. 17–45.
- Błasiak A. (2017), *Współpraca szkoły i rodziny jako istotny czynnik optymalizacji procesów wychowania i kształcenia najmłodszego pokolenia*, „Horyzonty Wychowania”, 16 (38), s. 11–26.
- Bobula S. (2012), *Rodzice partnerami szkoły. Partnerstwo, czyli co?*, w: G. Mazurkiewicz (red.), *Jakość edukacji. Różnorodne perspektywy*, Kraków: Wydawnictwo Uniwersytetu Jagiellońskiego, s. 297–310.
- Helles R. (2013), *Mobile communication and intermediality*, „Mobile Media & Communication”, 1 (1), s. 14–19.
- Hernik K., Malinowska K. (2015), *Jak skutecznie współpracować i komunikować się z rodzicami i społecznością lokalną. Poradnik dla nauczycieli i dyrektorów. Broszura informacyjna*, Warszawa: Instytut Badań Edukacyjnych.
- Janke A.W. (2009), *Podstawowe poziomy współpracy trójpodmiotowo-partnerskiej*, w: S. Kawula, J. Brągiel, A.W. Janke (red.), *Pedagogika rodziny. Obszary i panorama problematyki*, Toruń: Wydawnictwo Adam Marszałek, s. 243–247.
- Konieczna A. (2009), *Analiza struktury interakcji w sytuacji rozmowy nauczycieli z rodzicami o problemach szkolnych ucznia*, Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej.
- Lewandowska-Kidoń T. (2009), *Nauczyciel wobec wyzwań współczesnej szkoły*, w: S. Popek, A. Winiarz (red.), *Nauczyciel. Zawód. Powołanie. Pasja*, Lublin: Wydawnictwo Uniwersytetu Marii Curie-Skłodowskiej, s. 91–101.
- Łobocki M. (1985), *Współdziałanie nauczycieli i rodziców w procesie wychowania*, Warszawa: Nasza Księgarnia.
- Łukasiewicz-Wieleba J., Baum A., Trzcńska-Król M. (2014), *Wzajemne relacje i komunikacja nauczycieli i rodziców. Podsumowanie i dyskusja wyników*, w: J. Łukasiewicz-Wieleba (red.), *Nauczyciele i rodzice. Komunikacja. Relacje. Współpraca*, Warszawa: Wydawnictwo Akademii Pedagogiki Specjalnej, s. 118–127.

- Mendel M. (2007), *Rodzice i nauczyciele jako sprzymierzeńcy*, Gdańsk: Wydawnictwo Harmonia.
- Młynek P. (2017), *Współpraca rodziców i nauczycieli – charakter, oczekiwania i uwarunkowania. Praca doktorska*, Katowice: Uniwersytet Śląski, https://rebus.us.edu.pl/bitstream/20.500.12128/5897/1/Mlynek_Wspolpraca_rodzicow_i_nauczycieli_charakter_oczekiwania_i_uwarunkowania.pdf (data dostępu 28.09.2019).
- Możdżyńska M. (2011), *Czynniki środowiska rodzinnego znaczące w codzienności szkolnej dziecka z perspektywy nauczycieli*, „Pedagogika Rodziny. Family Pedagogy”, 1 (3/4), s. 71–82.
- Nowosad I. (2004), *W poszukiwaniu warunków współpracy nauczycieli i rodziców*, w: I. Nowosad, M. Szymański (red.), *Nauczyciele i rodzice. W poszukiwaniu nowych znaczeń i interpretacji współpracy*, Zielona Góra–Kraków: Oficyna Wydawnicza Uniwersytetu Zielonogórskiego, Akademia Pedagogiczna w Krakowie, s. 173–181.
- Nyczaj-Draż M. (2001), *Udział środowiska rodzinnego w przygotowaniu dziecka do roli ucznia*, w: I. Nowosad (red.), *Nauczyciele i rodzice. Współpraca w wychowaniu*, Zielona Góra: Uniwersytet Zielonogórski, s. 141–145.
- Samsung (2019), *Pracownik przyszłości*, https://images.samsung.com/is/content/samsung/p5/pl/pracownik/pracownik_przyszlosci_2019infuturesamsung.pdf?_ga=2.3174068.540226788.1561712045-634248102.1558254451 (data dostępu: 26.09.2019).
- Szymczak R. (2011), *Internet – pomoc w komunikacji szkoły z rodzicami?*, „Dyrektor Szkoły”, 6, s. 79–80.
- Trzcińska-Król M., Pilipczuk B., Gosk U. (2015), *Kompetencje informatyczno-medialne nauczycieli – doniesienia z badań*, w: M. Sitek, T. Graca (red.), *Nowe wyzwania dla Europy XXI wieku w dziedzinie zarządzania i edukacji*, Józefów: Wydawnictwo Wyższej Szkoły Gospodarki Euroregionalnej im. Alcide De Gasperi, s. 401–426.

STRESZCZENIE

Dom rodzinny i placówka edukacyjna dziecka są dwoma podstawowymi środowiskami, które kształtują wychowanka. Wzajemne wsparcie, wspólna strategia działań, wzajemne dopełnianie się pozwalają dziecku nie tylko dostrzec, że jest on zauważany, że jego problemy są ważne dla dorosłych, ale także pozwalają na wszechstronny rozwój. Badania miały na celu diagnozę środowiska nauczycieli i rodziców pod kątem wykorzystywania różnych form komunikacji, w tym medialnych, w celu wzajemnej współpracy i wymiany informacji. W prezentowanych badaniach wyłoniono grupę

nauczycieli i rodziców z placówek zlokalizowanych w miastach. Badania wpisują się w nurt badań mówiących o bierności szkolnej rodziców, zarówno formy kontaktów tradycyjne, jak i medialne nie zwiększają ich udziału w procesach edukacyjnych uczniów czy współpracy z nauczycielem.

SŁOWA KLUCZOWE: nauczyciele, rodzice, komunikacja, media, współpraca, uczniowie

SUMMARY

The article discusses the issue of children's self-esteem. This subject is important in the pedagogy of giftedness, because the way of thinking about oneself, assessing one's own abilities is important in shaping educational and life achievements. The aim of the research was to determine the differences in the self-esteem of talented chess players and their peers, as well as a comparison of those features that were considered important for achieving success in chess. The research revealed differences in the level of self-esteem of the respondents-significantly more talented chess players present positive self-esteem, in addition, its mean intensity is significantly higher in this group. The self-esteem of chess players is less often not formed, which may indicate greater maturity in comparison with their peers. In addition, talented chess players declare a greater willingness to compete.

KEYWORDS: teachers, parents, communication, media, cooperations, students

MARIA TRZCIŃSKA-KRÓL – Akademia Pedagogiki Specjalnej
im. Marii Grzegorzewskiej w Warszawie
e-mail: maria@aps.edu.pl

Pedagogika / Pedagogy

Przysłano do redakcji: 2.08.2019

Przysłano do redakcji po recenzjach / Received in revised form: 1.10.2019

Data akceptacji do publikacji / Accepted: 21.11.2019